

Zeeuws costuum, elk met een hengst aan het leidsel, de drukke markt op lopen: 'de eerste hengst had manen en staart met rood lint gevlochten, de tweede met wit, de derde met blauw en de vierde met oranje. De boertjes liepen er met stalen gezichten naast.'<sup>1</sup> Op elke actie van 'foute' kant was een weerwoord te bedenken. Eind augustus zaagden NSB'ers in Doetinchem de Julianaboom om, de volgende ochtend lag er een plakkaat bij: 'Gevallen voor het vaderland'. In Leeuwarden waar NSB'ers op de etalage van een sportwinkel een biljet 'Hier heerst de Engelse ziekte' geplakt hadden, schreef de eigenares er in grote letters naast: 'ten gevolge van gebrek aan vet'; ze werd gearresteerd, haar winkel werd gesloten. '*Diese eindeutig gegen die deutsche Besatzung gerichtete Provokation erregte in Leeuwarden grösstes Aufsehen*', aldus de '*Meldungen aus den Niederlanden*'; mismoedig voegde de *Sicherheitsdienst* er een algemene observatie aan toe:

*'Solche und ähnliche Meldungen über Auswüchse der deutschfeindlichen Haltung eines grossen Teiles der niederländischen Bevölkerung gehen täglich hier ein und beweisen, dass die Grundhaltung des holländischen Volkes nach wie vor deutschfeindlich ist und sich mehr und mehr versteift.'*<sup>2</sup>

Die anti-Duitse gezindheid werd door de radio-uitzendingen uit Engeland aangewakkerd. De Nederlandse nieuwsuitzendingen van de BBC en de meer commentariërende maar soms nogal saaie programma's van Radio Oranje kregen in de zomer van '41 twee belangrijke aanvullingen. Ten eerste ging als een vorm van samenwerking van de BBC en de Nederlandse Regeeringsvoorlichtingsdienst van 1 juli af dagelijks een nieuw programma van een kwartier de ether in, 'De Brandaris' geheten – een programma dat formeel alleen bestemd was voor de opvarenden van de Koninklijke Marine en van de Nederlandse koopvaardij, maar in werkelijkheid mede de bedoeling had, de luisteraars in bezet gebied te bereiken. 'De Rotterdammer' (H. J. van den Broek, de *Telegraaf*-correspondent uit Parijs die daar in mei '40 'Radio Vrij Nederland' georganiseerd had) en 'Bob' (de schrijver A. den Doolaard), beiden uit Frankrijk ontkomen, ontptopten zich spoedig als bezielende radio-sprekers.

Het tweede nieuwe programma was eveneens een vorm van Engels-Nederlandse samenwerking. Een nieuwe Engelse geheime dienst, de *Special Operations Executive*, achtte het wenselijk, dagelijks een programma uit te zenden dat beweerde afkomstig te zijn van een in bezet gebied opererende

<sup>1</sup> R. van Reest: 'LO-Zeeland' in *Het grote gebod, Gedenkeboek van het verzet in LO en LKP* (1951), dl. I, p. 295. <sup>2</sup> '*Meldungen aus den Niederlanden*', 52 (16 juli 1941), p. 4.